

Sygn. akt IV CSK 135/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wojciech Katner (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie ze skargi strony pozwanej
o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem
Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 11 lutego 2015 r., sygn. akt I ACa (...)
w sprawie z powództwa Stowarzyszenia (...) w W.
przeciwko S. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B.
o zaniechanie i zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 23 maja 2018 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 29 kwietnia 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok w części oddalającej roszczenie
restytucyjne w pozostałym zakresie (pkt III in fine) i przekazuje
sprawę w tej części Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego**

rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Pozwana S. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 11 lutego 2015 r., wydanym w sprawie I ACa (...) z powództwa Stowarzyszenia (...) w W. We wnioskach domagała się wznowienia postępowania i uchylenia tego wyroku w całości, ewentualnie jego zmiany przez oddalenie powództwa ponad jednokrotnie ustalone wynagrodzenie.

Wieloletni spór między stronami, w którym jako ostatni wydany został wskazany w skardze wyrok Sądu Apelacyjnego, toczył się od 2009 r., a jego przedmiot stanowiło roszczenie powoda, będącego organizacją zbiorowego zarządzania, uprawnioną do reprezentowania praw autorskich producentów utworów audiowizualnych oraz praw pokrewnych przysługujących producentom utworów audiowizualnych do wideogramów na polu emisji, o zakazanie pozwanej dokonywania reemisji w sieci kablowej utworów audiowizualnych nadawanych w programach telewizyjnych, do czasu zawarcia z powodem umowy licencyjnej na podstawie art. 21¹ ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst. Dz.U. z 2018 r., poz. 1191 ze zm.) oraz o zasądzenie od pozwanej kwoty 906 539,24 zł z odsetkami od dnia doręczenia pozwu, tytułem odszkodowania za bezprawne i zawinione reemitowanie utworów audiowizualnych w okresie od kwietnia 2005 r. do grudnia 2008 r., obliczonego jako trzykrotność wynagrodzenia w wysokości 2,8% miesięcznych wpływów netto pozwanej z tytułu reemisji.

Wyrokiem z dnia 17 sierpnia 2010 r. Sąd Okręgowy w B. zakazał pozwanej dokonywania reemisji w sieci telewizji kablowej utworów audiowizualnych nadawanych w programach telewizyjnych do czasu zawarcia z powodem umowy licencyjnej i zasądził od niej na rzecz powoda kwotę 46 222,33 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 lutego 2009 r. tytułem odszkodowania obliczonego jako jednokrotność wynagrodzenia według stawki 1,6% przychodów netto pozwanej,

osiągniętych w okresie objętym sporem, bez opłat instalacyjnych i przyłączeniowych. Według ustaleń Sądu przychody netto pozwanej w tym okresie wynosiły 12 651 719,13 zł. Odszkodowanie (1,6%) zamykało się kwotą 202 427,50 zł. Pozwana zapłaciła na poczet roszczenia kwotę 156 205,17 zł. Zasądzona kwota obejmowała różnicę pozostałą do zapłaty. Sąd Okręgowy oddalił dalej idące żądanie powoda.

Wyrok ten uprawomocnił się w części uwzględniającej powództwo, natomiast powód zaskarżył go w zakresie, w jakim jego żądanie zostało oddalone.

Po rozpoznaniu sprawy w postępowaniu apelacyjnym Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 7 grudnia 2010 r. zmienił orzeczenie Sądu Okręgowego w ten sposób, że zamiast kwoty 46 222,33 zł zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 450 077,30 zł, oddalił apelację powoda w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach procesu za obie instancje. Dokonana zmiana była rezultatem oceny prawnej Sądu Apelacyjnego, który uznał wprowadzenie za uzasadnioną jedynie stawkę wynagrodzenia obliczoną jako 1,6% od wpływów netto pozwanej, jednak podzielił stanowisko powoda, że pozwana powinna zapłacić odszkodowanie w wysokości potrójnej stawki tego wynagrodzenia (607 282,50 zł), pomniejszonej o uiszczoną kwotę 157 205,17 zł.

Skargi kasacyjne od orzeczenia Sądu Apelacyjnego wniosły obydwie strony. Po ich rozpatrzeniu Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 21 października 2011 r. uchylił orzeczenie Sądu drugiej instancji w części oddalającej apelację powoda i orzekającej o kosztach procesu, przekazując sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania; oddalił natomiast apelację pozwanej.

Na tym etapie postępowanie było już prawomocnie zakończone co do zasądzonej tytułem odszkodowania kwoty 450 077,30 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 lutego 2009 r.

Po rozpatrzeniu sprawy w części uchylonej przez Sąd Najwyższy Sąd Apelacyjny w B. ponownie oddalił apelację ponad zasądzoną już kwotę 450 077,30 zł, gdyż uznał, że powód nie wykazał, by przysługiwało mu wynagrodzenie przenoszące stawkę 1,6% przychodów netto pozwanej i w żądanej stawce 2,8%.

Wniesiona przez powoda skarga kasacyjna od tego wyroku została uwzględniona przez Sąd Najwyższy, który wyrokiem z dnia 25 czerwca 2014 r. uchylił orzeczenie Sądu Apelacyjnego i powtórnie przekazał mu sprawę w części oddalającej apelację powoda do ponownego rozpoznania.

Tym razem Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 11 lutego 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i zasądził dodatkowo, ponad już prawomocnie zasądzoną kwotę 450 077,30 zł, dalsze 228 730,96 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 lutego 2009 r. i kosztami procesu, oddalając apelację w pozostałym zakresie. Zmiana była konsekwencją przyjęcia - jako właściwej podstawy obliczeń - stawki wynagrodzenia 2,2% przychodów netto pozwanej i ustalenia odszkodowania na poziomie trzykrotności tak określonego wynagrodzenia.

Ten ostatni wyrok został wskazany przez pozwaną w skardze o wznowienie postępowania jako przedmiot zaskarżenia tą skargą.

Skarżąca oparła skargę na podstawie z art. 401¹ k.p.c. - powołała się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2015 r., sygn. akt SK 32/14 (OTK-A 2015/6/84), stwierdzający, że art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej - w przypadku gdy naruszenie jest zawinione - trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

W piśmie z dnia 19 listopada 2015 r. pozwana wyjaśniła, że domaga się uchylenia wszystkich wyroków, które zasądzały należności wyższe aniżeli jednokrotne wynagrodzenie według stawki właściwej, chyba że w wyniku stwierdzenia niekonstytucyjności art. 79 ust. 1 pkt 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych roszczenie powoda będzie musiało zostać oddalone w całości.

W piśmie z dnia 1 lutego 2016 r. pozwana wskazała, że domaga się wznowienia postępowania w sprawie zapłaty wynagrodzenia powodowi i przesądzenia, że powodowi należy się 46 222,33 zł, a żądanie ponad tę kwotę powinno ulec oddaleniu.

W kolejnym piśmie z dnia 19 kwietnia 2016 r. pozwana ponownie doprecyzowała zakres skargi i swoich żądań oraz sformułowała wniosek restytucyjny.

W odpowiedzi na skargę pozwanej powód cofnął apelację z dnia 16 września 2010 r. w części, w której dochodził uwzględnienia powództwa ponad zasądzoną prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 7 grudnia 2010 r. kwotę 450 077,30 zł.

Sąd Apelacyjny w (...) wznowił postępowanie i wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2016 roku:

- uchylił swój wyrok z dnia 11 lutego 2015 r., sygn. I ACa (...) w punkcie I i III i umorzył postępowanie apelacyjne ponad kwotę 450 077 zł oraz ustalił, że pozwany winien zwrócić powodowi kwotę 61.236,52 zł kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, uznając tę kwotę za uiszczoną w całości;

- odrzucił skargę pozwanej w pozostałym zakresie;

- zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 239 432,01 zł tytułem zwrotu spełnionego świadczenia wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 13 maja 2016 r. do dnia zapłaty i oddalił roszczenie restytucyjne w pozostałym zakresie;

- zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1 993,25 tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że pozwana w trzymiesięcznym terminie zaskarżyła wyłącznie wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 11 lutego 2015 r., wobec czego wznowienie postępowania spowodowało powrót na etap postępowania apelacyjnego poprzedzającego wydanie zaskarżonego wyroku. Nie odnosiło się natomiast do prawomocnych już wówczas wcześniejszych wyroków Sądu Okręgowego i Sądu Apelacyjnego w części, w której zasądzały na

rzecz powoda odszkodowanie w kwocie 450 077,30 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 lutego 2009 r. oraz w części przyznającej powodowi koszty procesu za pierwszą instancję w kwocie 38 670 zł.

Żądania zgłoszone przez pozwaną w późniejszych pismach procesowych uznał za rozszerzenie skargi w toku postępowania, dokonane po upływie trzymiesięcznego terminu z art. 401¹ k.p.c., biegnącego od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2015 r. W konsekwencji odrzucił skargę w tej części jako spóźnioną.

W ramach merytorycznej oceny zasadności powództwa we wznowionym postępowaniu, przy uwzględnieniu skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego, Sąd Apelacyjny uznał, że powodowi tytułem odszkodowania przewidzianego w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych przysługiwała od pozwanej dwukrotność stosownego wynagrodzenia, tj. 2 x 2,2% osiągniętych przez nią wpływów netto (kwoty 12 651 719,13 zł), odpowiadająca kwocie 556 675,62 zł, którą należało pomniejszyć o kwotę 156 205,17 zł, zapłaconą już przez pozwaną - ostatecznie więc zobowiązanie pozwanej wynosiło 400 470,45 zł. Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska pozwanej, że odszkodowanie powinno odpowiadać jednokrotności stosownego wynagrodzenia, gdyż byłoby to sprzeczne z aktualnym brzmieniem art. 79 powołanej ustawy i powodowałoby zrównanie naruszcycieli praw autorskich z osobami korzystającymi z nich legalnie. Skutkiem stanowiska Sądu Apelacyjnego o skutecznym zaskarżeniu w postępowaniu wznowieniowym tylko ostatniego wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 11 lutego 2015 r., którym odszkodowanie zostało podwyższone o kwotę 228 730,96 zł - było uchylenie w całości tego wyroku.

Sąd Apelacyjny uwzględnił częściowo roszczenie restytucyjne skarżącej, nakazując powodowi zwrot kwoty 228 730,96 zł zasądzonej uchylonym wyrokiem, której zapłata została wykazana poleceniami przelewu. Orzekł też o kosztach procesu we wznowionym postępowaniu, przyjmując, że w jego ostatecznym wyniku powód wygrał w 46,94% (wartość przedmiotu zaskarżenia w apelacji - 860 317 zł., uwzględniono co do 403 854,97 zł), a pozwana utrzymała się z obroną w 53,06%. Wynikającą z rozliczenia kwotę 61 236, 52 zł, którą pozwana zobowiązana była

zwrócić powodowi, uznał za uiszczoną na podstawie uchylonego wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 11 lutego 2015 r., a kwotę 10 701 zł, zapłaconą przez pozwaną ponad jej obowiązek, dodał do kwoty 228 730,96 zł podlegającej zwrotowi w ramach żądania restytucyjnego. Sąd rozliczył też koszty postępowania wznawieniowego, rozdzielając je między stronami w proporcji 36,20% dla pozwanej i 63,84% dla powoda.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 kwietnia 2016 r. skargę kasacyjną wniosła pozwana, zaskarżając go w części oddalającej roszczenie restytucyjne w pozostałym zakresie (pkt III) oraz co do kosztów procesu. Skargę oparła na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. i zarzuciła:

- 1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 405 k.c. i 410 § 2 k.c. i ich niezastosowanie, co spowodowało niezasądzenie zwrotu odsetek ustawowych uiszczonych przez pozwaną na rzecz powoda od kwoty 228 730,96 zł za okres od dnia 9 lutego 2009 r. do dnia zapłaty w wykonaniu prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 11 lutego 2015 r. - w kwocie 185 567,50 zł;
- 2) naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy:
 - a) polegające na błędnej wykładni art. 415 k.p.c., co doprowadziło do pominięcia w orzeczeniu restytucyjnym nałożenia na powoda obowiązku zwrotu pozwanej odsetek ustawowych w wysokości 185 567,50 zł, zapłaconych od spełnionego i objętego obowiązkiem zwrotu świadczenia głównego w wysokości 228 730,96 zł i to z ustawowymi odsetkami od dnia 18 lutego 2009 r. do dnia zapłaty;
 - b) polegające na błędnej wykładni art. 415 k.p.c. przez niedopuszczalne odwrócenie ról procesowych i „zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kwoty 239 432,01 zł” zamiast orzeczenia o zwrocie od powoda na rzecz pozwanej tej kwoty;
 - c) polegające na uchybieniu art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez niezamieszczenie w uzasadnieniu wyroku oceny materiału dowodowego w zakresie roszczenia restytucyjnego i niewyjaśnienie przyczyn oddalenia tego roszczenia

w części ponad zasądzoną kwotę 239 432,01 zł, jak i przyczyn zasądzenia kwoty 239 432,01 zł;

- d) polegające na błędnej wykładni art. 316 § 1 k.p.c. powodującej nieuwzględnienie stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, tj. faktu zapłaty przez pozwaną kwoty 185 567,50 zł tytułem odsetek ustawowych od kwoty 228 730,96 zł;
- e) polegające na uchybieniu art. 132 § 2 k.p.c. w związku z art. 207 § 7 k.p.c. przez zaniechanie zwrotu wniosku powoda o przedłużenie terminu do złożenia odpowiedzi na skargę o wznowienie postępowania oraz niedokonanie zwrotu odpowiedzi na tę skargę złożonej z przekroczeniem wyznaczonego dwutygodniowego terminu.

We wnioskach pozwana domagała się:

- uchylenia w zaskarżonej części (punkt III i IV) wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 kwietnia 2016 r. i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi z pozostawieniem mu rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego;
- ewentualnie zmiany tej części punktu III zaskarżonego wyroku i orzeczenia o obowiązku zwrotu przez powoda na rzecz pozwanej dalszej kwoty 185 567,50 zł oraz zmiany orzeczenia o kosztach procesu;
- zasądzenia od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna złożona przez pozwaną od orzeczenia restytucyjnego musi być rozpatrywana z uwzględnieniem skutków postanowienia Sądu Najwyższego, wydanego na skutek rozpoznania zażalenia pozwanej na zawarte w wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 23 maja 2018 r. postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w „pozostalej części”, co otworzyło drogę do rozpatrzenia także części skargi niepoddanej merytorycznej ocenie przez Sąd Apelacyjny z powodu uznania jej za spóźnioną i może wpłynąć na zakres roszczenia restytucyjnego.

Na obecnym etapie roszczenie restytucyjne zostało prawomocnie uwzględnione w zakresie zwrotu kwoty 228 730,96 zł, zapłaconej z tytułu części roszczenia głównego zasądzonego wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 11 lutego 2015 r. i części nadpłaconych kosztów procesu w kwocie 10 071 zł. Nieuzasadniony jest przy tym zarzut skarżącej, że sposób wyliczenia kwoty podlegającej zwrotowi nie został wyjaśniony w uzasadnieniu wyroku, gdyż wynika z niego jednoznacznie, jakie składniki złożyły się na kwotę 239 432,01 zł.

Nie zasługuje na uwzględnienie również zarzut wadliwego sformułowania orzeczenia restytucyjnego. Przedmiotem tego orzeczenia jest zwrot świadczenia, którego podstawa odpadła w wyniku uchylecia przez Sąd Apelacyjny wyroku z dnia 11 lutego 2015 r. i umorzenia postępowania apelacyjnego na skutek cofnięcia apelacji przez powoda, jednak rozstrzygnięcie o obowiązku zwrotu stanowi orzeczenie podlegające wykonaniu i powinno przybrać formę stosowaną w orzeczeniu zasądzającym świadczenie.

Nie zachodziły też przesłanki do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 132 § 2 w zw. z art. 207 § 7 k.p.c. przez niezwrócenie powodowi wniosku o przedłużenie terminu do wniesienia odpowiedzi na skargę o wznowienie postępowania i samej odpowiedzi złożonej z opóźnieniem. Z akt sprawy wynika, że przyczyny złożenia przez powoda odpowiedzi na skargę o wznowienie postępowania dopiero w dniu 30 października 2015 r., wyjaśnione w treści tej odpowiedzi, tj. otrzymanie przez powoda dopiero na skutek interwencji telefonicznej zarządzenia przewodniczącego o wyznaczeniu terminu do złożenia odpowiedzi na skargę, znajdują potwierdzenie w notatce znajdującej się na k. 45. Powód nie wnosił więc o przedłużenie terminu, lecz ustalał, czy taki termin został mu wyznaczony, gdyż nie otrzymał zarządzenia. Kiedy je zaś otrzymał - złożył odpowiedź w terminie liczonym od doręczenia mu zarządzenia. Ponadto pozwana nie wykazała, czy i jaki wpływ zarzucane naruszenie mogłoby wywrzeć na wynik sprawy, gdyby wystąpiło, co jest konieczną przesłanką skuteczności zarzutu zgłoszonego w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

Skarżąca ma natomiast rację, że istotnym uchybieniem zaskarżonego orzeczenia jest pominięcie w jego uzasadnieniu ustaleń i rozważań odnoszących

się do jej wniosku o zwrot nie tylko spełnionego roszczenia głównego, ale także odsetek od tego roszczenia. Sąd nie ustalił, czy i w jakiej wysokości pozwana zapłaciła odsetki powodowi, ani też nie wskazał przyczyn nieuwzględnienia wniosku restytucyjnego w zakresie wskazanej w skardze kwoty 185 567,50 zł. W rezultacie doszło do naruszenia przywołanych przez pozwaną w skardze przepisów procesowych - art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c. oraz art. 415 k.p.c., a także przepisów materialnoprawnych - art. 405 i art. 410 § 2 k.c., ponieważ nie można dokonać oceny, czy zachodziły podstawy faktyczne do ich zastosowania.

Uchylenie orzeczenia oddalającego pozostałe żądania restytucyjne jest ponadto konieczne z uwagi na uwzględnienie zażalenia pozwanej i uchylenie postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w pozostałym zakresie, ponieważ usuwa niejasności, jakie mogłyby powstać w wypadku, gdyby doszło do wznowienia postępowania w szerszym niż dotąd zakresie i powstałyby podstawy do orzeczenia o zwrocie innych jeszcze kwot.

Z przytoczonych względów należało uchylić zaskarżone orzeczenie w części wskazanej w wyroku (orzeczenie o kosztach postępowania zostało już uchylone w postanowieniu rozstrzygającym o zażaleniu pozwanej) na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

Postanowienie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z treści art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 i art. 108 § 2 k.p.c.